

Національна академія державного управління
при Президентіві України

Проект «Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого
планування розвитку областей і міст України»

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА

методичні рекомендації для слухачів

Київ
2014

Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого
планування розвитку областей і міст України
Проект міжнародної технічної допомоги

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА

методичні рекомендації для слухачів

Canada

Government
of Canada

Gouvernement
du Canada

Укладачі:

Г. Б. Марушевський, кандидат філософських наук, докторант кафедри філософії та методології державного управління НАДУ при Президентіві України;

О. В. Берданова, кандидат економічних наук, доцент кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом НАДУ при Президентіві України.

Рецензенти:

В. І. Карамушка, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри екології Національного університету «Києво-Могилянська академія»;

Є. В. Хлобистов, доктор економічних наук, професор, завідувач відділу економічних проблем екологічної політики та сталого розвитку ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України».

Ці методичні рекомендації підготовано за сприяння Проекту міжнародної технічної допомоги «Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України» (Проект РЕОП, www.ebed.org.ua).

Проект РЕОП має на меті забезпечення стійкого розвитку областей і міст України шляхом розбудови спроможності місцевої влади застосовувати інструменти кількісного аналізу та прогнозування для вдосконалення процесу планування економічного розвитку територій. Проект РЕОП впроваджується Конференційною радою Канади (www.confereceboard.ca) за фінансової підтримки Уряду Канади. Зміст цього документа є виключно думкою його авторів та необов'язково виражає офіційну позицію Уряду Канади.

М 25 Стратегічна екологічна оцінка : метод. реком. для слухач. / [уклад. : Г. Б. Марушевський, О. В. Берданова]. — К. : К.І.С., 2014. — 44 с.

ISBN 978-617-684-089-3

Методичні рекомендації підготовані для слухачів системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. Методичні рекомендації містять опис мети та завдань навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка», тематичний план, рекомендації до практичних і семінарських занять, самостійної роботи, виконання слухачами індивідуального навчально-практичного завдання та перелік рекомендованої літератури.

УДК 303.446:352/353

- © Г. Б. Марушевський, О. В. Берданова, 2014
- © Національна академія державного управління при Президентіві України, 2014
- © Проект «Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України», 2014

ISBN 978-617-684-089-3

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ	4
ПЕРЕДМОВА	5
МЕТА ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН	8
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	13
Вступ	13
Практичне заняття 1. Оцінка проектів СПП і звітів про SEO	13
Практичне заняття 2. Оцінка екологічної ситуації в регіоні	16
Практичне заняття 3. Оцінка впливу СПП на довкілля	19
Практичне заняття 4. Виявлення заінтересованих сторін і планування проведення консультацій	23
Семінарське заняття 1. Використання SEO в процесі стратегічного планування	27
Семінарське заняття 2. Визначення процедури SEO	30
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ	33
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	37
СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ	39
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	41

СКОРОЧЕННЯ

- ЄЕК ООН** — Європейська економічна комісія ООН
- ЄС** — Європейський Союз
- ОВНС** — оцінка впливу на навколишнє середовище
- СЕО** — стратегічна екологічна оцінка
- СПП** — стратегії, плани і програми

ПЕРЕДМОВА

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) є одним із сучасних інструментів екологічної політики та збалансованого (сталого) розвитку. СЕО заснована на простому принципі: легше виявити і запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії її впровадження.

СЕО — це систематичний процес виявлення екологічних факторів і можливих екологічних наслідків пропонуванних стратегій, планів і програм (СПП) та їх врахування під час прийняття рішень, які стосуються цих СПП.

Поява СЕО викликана тим, що у 80-х роках ХХ ст. зріс інтерес до аналізу можливих екологічних наслідків, що стосуються не тільки проєктів будівництва конкретних господарських об'єктів, а й стратегічних рішень: планів територіального та галузевого розвитку, комплексних програм, стратегій, нормативно-правових актів. Першою країною, яка запровадила формальну систему стратегічної екологічної оцінки державних стратегічних ініціатив, стала Канада (1990 рік). З 2001 р. СЕО є обов'язковою для проведення усіма країнами Європейського Союзу. У національному законодавстві України СЕО стратегій, планів і програм не є обов'язковою. У 2003 р. Україна підписала Протокол про СЕО, але досі не ратифікувала його.

СЕО дає можливість забезпечити високий рівень захисту довкілля, підвищити якість розроблення СПП, підвищити ефективність процесу прийняття рішень, виявити нові можливості розвитку, уникнути помилок, виправлення яких потребуватиме значних затрат, удосконалити систему управління, зміцнити партнерство влади та громади, покращити транскордонну співпрацю. Важливою перевагою СЕО є сприяння участі громадськості та інших заінтересованих сторін у процесах планування та оцінки. Під час затвердження СПП висновки та пропозиції, отримані в процесі СЕО, мають бути враховані належним чином. СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження СПП. Значимі наслідки для довкілля мають відслідковуватися в процесі екологічного моніто-

рингу реалізації СПП. До результатів моніторингу повинні мати доступ органи місцевого самоврядування та громадськість.

Проведення SEO розглядається як управлінська технологія, яка допомагає підвищити ефективність державного управління.

Це методичні рекомендації для слухачів за спеціальностями на пряму підготовки «Державне управління». Методичні рекомендації містять опис мети і завдань навчального модуля «Стратегічна екологічна оцінка», тематичний план, рекомендації до практичних і семінарських занять, до виконання самостійної роботи та виконання слухачами індивідуального навчально-практичного завдання.

Зміст навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» розкриває теоретичні засади SEO, зокрема тлумачення основних понять, принципи застосування, цілі й завдання SEO та загальну характеристику процесу.

Значну увагу в цих методичних рекомендаціях приділено оцінюванню СПП і звітам про SEO, методології та методам SEO, оцінці екологічної ситуації в регіоні, оцінці впливу СПП на довкілля, залученню заінтересованих сторін і підготовці проектів звітів про SEO.

Після вивчення матеріалу навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» слухачі мають набути компетентностей, що дадуть можливість їм вирішувати складні управлінські завдання, які полягають у вмінні визначати необхідність проведення SEO для конкретної СПП; здійснювати оцінку проектів СПП для проведення SEO; оцінювати екологічну ситуацію в регіоні; оцінювати ймовірний вплив СПП на довкілля; розробляти рекомендації щодо запобігання, зменшення або пом'якшення потенційних негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, які можуть бути наслідком реалізації СПП, та щодо організації системи моніторингу впливу впровадження СПП на довкілля; готувати проект звіту про SEO.

Досягнення навчальної мети здійснюється такими *шляхами*:

- проведення лекційних занять, спрямованих на здобуття слухачами базових знань з SEO;
- виконання практичних завдань, спрямованих на здобуття слухачами вмінь з прикладних аспектів SEO;
- участі слухачів у семінарських заняттях з метою визначення шляхів використання SEO в процесі стратегічного планування та самостійного визначення процедури SEO;

-
- самостійного навчання слухачів через опрацювання джерел, зазначених у списку рекомендованої літератури;
 - підготовки індивідуального навчально-практичного завдання з метою демонстрації набутих слухачами компетентностей за результатами вивчення навчальної дисципліни.

МЕТА ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Метою навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» є оволодіння слухачами сучасними теоретичними і практичними знаннями з основ стратегічної екологічної оцінки як інструменту збалансованого (сталого) розвитку; набуття умінь та навичок з організації процесу СЕО; здобуття знань та вмінь у сфері інтеграції процесу СЕО з процесами розроблення стратегій, програм і планів на національному та регіональному рівнях.

Завдання навчальної дисципліни:

- з'ясувати сутність стратегічної екологічної оцінки як інструменту збалансованого (сталого) розвитку;
- засвоїти базові поняття та принципи СЕО;
- вивчити можливості та переваги СЕО, вигоди та витрати від застосування СЕО;
- ознайомитися з теоретичними засадами та прикладними аспектами проведення СЕО на національному та регіональному рівнях та з методами СЕО;
- виробити основні вміння та навички щодо визначення методології СЕО для конкретних СПП та інтеграції процесу СЕО з процесами розроблення СПП на національному та регіональному рівнях;
- набути здатності аналізувати поточний стан довкілля, оцінювати вплив СПП на довкілля, забезпечувати участь громадськості в процесі СЕО та готувати рекомендації щодо запобігання або зменшення екологічних наслідків реалізації СПП;
- сформувати компетенції щодо використання інструментарію СЕО в управлінській діяльності, яка стосується стратегічного планування та екологічної оцінки.

Об'єкт вивчення навчальної дисципліни — стратегічна екологічна оцінка стратегій, планів і програм.

Предмет вивчення навчальної дисципліни — основи проведення стратегічної екологічної оцінки та врахування її результатів у процесі розроблення стратегій, планів і програм.

Навчальна дисципліна «Стратегічна екологічна оцінка» має між-дисциплінарний характер, інтегруючи знання з інших наукових галузей і галузі освіти, і є факультативною дисципліною за вибором навчального закладу, який готує магістрів за освітньо-професійними програмами на пряму підготовки «Державне управління».

Після опанування навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» слухачі мають набути професійних **компетентностей**, що даватимуть їм такі можливості:

- розв’язувати складні управлінські завдання щодо застосування СЕО в процесі розроблення національних, регіональних і галузевих СПП;
- враховувати екологічну складову збалансованого (сталого) розвитку в стратегіях, планах і програмах національного, регіонального, територіального та галузевого розвитку;
- розробляти комплексні заходи стратегій, планів і програм національного, регіонального, територіального та галузевого розвитку щодо зменшення негативного впливу на довкілля і здоров’я населення.

Набуті за результатами вивчення навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» компетентності передбачають формування у слухачів **знань** щодо:

- концептуально-категорійного апарату СЕО як інструменту збалансованого (сталого) розвитку, що дає можливість враховувати екологічні, економічні та соціальні питання в процесах прийняття стратегічних рішень;
- змісту, мети проведення та принципів застосування СЕО;
- можливостей та переваг СЕО порівняно з оцінкою впливу на навколишнє природне середовище (ОВНС);
- вигод і витрат від застосування СЕО;
- процесу проведення СЕО;
- зв’язку СЕО з процесом розроблення СПП;
- сучасної методології проведення СЕО;
- сутності основних методів СЕО;

умінь:

- застосовувати здобуті знання в процесі проведення СЕО відповідних стратегій, програм і планів національного, регіонального та галузевого рівнів;
- аналізувати конкретні СПП на предмет урахування в них наслідків впливу СПП на довкілля;
- визначати методології проведення СЕО для конкретних СПП;
- аналізувати поточний стан довкілля територій, де планується реалізувати СПП;
- оцінювати вплив СПП на довкілля;
- забезпечувати участь громадськості в процесі СЕО;
- розробляти практичні рекомендації для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо запобігання або зменшення екологічних наслідків реалізації СПП;

навичок:

- застосування СЕО на рівні області чи певної галузі відповідно до обраної методології;
- використання інструментарію СЕО в управлінській діяльності щодо стратегічного планування та екологічної оцінки;
- зрозумілого подання результатів СЕО розробникам СПП;
- представлення широкому колу заінтересованих сторін методології та результатів СЕО конкретних СПП.

За **результатами** вивчення матеріалу навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» слухач повинен:

- оволодіти теоретичними знаннями щодо процесів розроблення СПП та проведення СЕО, встановлювати логічні зв'язки між розробленням СПП та проведенням СЕО;
- вміти визначати методологію проведення СЕО для конкретної СПП;
- вміти виявляти сторони, заінтересовані в розробленні СПП і проведенні СЕО;
- вміти здійснювати планування інформування та проведення консультацій з органами влади та громадськістю в процесі СЕО;
- отримати навички визначення вихідного стану довкілля території, де планується впроваджувати СПП;
- отримати навички оцінювання впливу СПП на складові довкілля;
- аналізувати отримані результати, застосовувати їх у процесі прийняття управлінських рішень.

Основними **організаційними формами** вивчення навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» є такі: лекції, практичні та семінарські заняття, виконання індивідуального навчально-практичного завдання, самостійна робота. Досягнення навчальної мети здійснюється шляхом:

- проведення лекційних занять, спрямованих на здобуття базових знань з SEO;
- виконання практичних завдань, спрямованих на набуття слухачами вмінь проводити SEO на практиці;
- участі слухачів у семінарських заняттях з метою поглиблення теоретичних знань з методології SEO та зв'язку SEO з процесом розроблення СПП;
- самостійного навчання слухачів на основі опрацювання джерел, поданих у списку рекомендованої літератури;
- підготовки та презентації індивідуального навчально-практичного завдання для демонстрації набутих слухачами компетентностей за результатами вивчення навчальної дисципліни;
- проведення підсумкового тестування.

Лекційні заняття мають на меті формування у слухачів базових знань з основ SEO, процесу, методології та методів SEO.

Практичні заняття зорієнтовані на закріплення здобутих теоретичних знань і формування навичок із застосування SEO в процесі стратегічного планування.

Підготовка і презентація слухачами **індивідуального навчально-практичного завдання** сприяє формуванню навичок публічного захисту власних напрацювань та демонстрації набутих слухачами компетентностей за результатами вивчення навчальної дисципліни.

Згідно з навчальним планом, **бюджет навчального часу** на вивчення навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» для денної форми навчання становить 60 годин: лекції — 8 годин, практичні заняття — 8 годин, семінарські заняття — 4 години, самостійна робота — 20 годин, індивідуальні завдання — 20 годин.

Форми контролю — поточне оцінювання навчальної і творчої активності слухачів на практичних і семінарських заняттях, оцінювання виконаного слухачем індивідуального навчально-практичного завдання і письмового тестування. **Тест** є підсумковою формою контролю засвоєння знань і формування вмінь, які є остаточним результатом процесу вивчення дисципліни.

Структура навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин					
	Усього	Л.	П. з.	С. з.	Інд.	С. р.
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Стратегічна екологічна оцінка як інструмент збалансованого (сталого) розвитку						
Тема 1. Основи стратегічної екологічної оцінки	4	2	-	-	-	2
Тема 2. Процес SEO	12	2	2	2	-	6
Разом за змістовим модулем 1	16	4	2	2	-	8
Змістовий модуль 2. Методологія та основні методи SEO						
Тема 3. Методологія проведення SEO	16	2	4	2	-	8
Тема 4. Основні методи SEO	8	2	2	-	-	4
Разом за змістовим модулем 2	24	4	6	2	-	12
Модуль 2						
ІНДЗ	20	-	-	-	20	-
Усього за навчальною дисципліною	60	8	8	4	20	20

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Вступ

Перед початком практичних занять:

- вивчіть теоретичний матеріал навчального посібника «Стратегічна екологічна оцінка»;
- ознайомтеся з нормативно-правовими актами у сфері СЕО;
- ознайомтеся з кейсами для СЕО «Стратегії розвитку Дніпропетровської області до 2020 року» та СЕО Генерального плану парку Гатіно;
- ознайомтеся з проектами стратегій, планів і програм, що записані на компакт-диску, що додається до навчального посібника «Стратегічна екологічна оцінка»;
- ознайомтеся зі звітами про СЕО, що містяться на компакт-диску, що додається до навчального посібника «Стратегічна екологічна оцінка».

Практичне заняття 1.

Оцінка проектів СПП і звітів про СЕО

Мета практичного заняття: набуття слухачами навичок оцінки проектів СПП та звітів про СЕО.

Навчальні цілі: після проведення практичного заняття слухач повинен *уміти:*

- здійснювати оцінку проектів СПП для проведення СЕО;
- здійснювати оцінку звітів про СЕО;
- висловлювати, обґрунтовувати і відстоювати власну думку в процесі вирішення проблемних завдань.

План заняття

1. Оцінка проектів СПП.
2. Оцінка звітів про СЕО.

Регламент проведення практичного заняття — 2 год.

Оцінювання слухачів

Активність і рівень знань при виконанні практичного завдання оцінюється в діапазоні від 0 до 8 балів. За кожну змістовну відповідь слухач отримує максимум 2 бали. Слухач, який був пасивним, не отримує заохочувальної винагороди — додаткових балів, тобто отримує 0 балів за активність.

Методичні рекомендації щодо підготовки та виконання практичного завдання

1. Ознайомлення слухачів із завданнями практичної справи.
2. Поділ слухачів на групи.
3. Активна форма роботи груп як робочих груп за методом «мозкового штурму».
4. Підготовка презентації робочої групи в письмовому вигляді.
5. Підготовка виступу від робочої групи за результатами обговорення та вироблення спільної позиції.
6. Відповідь на запитання від інших робочих груп і викладача.
7. Підведення підсумків.

Методичні матеріали з підготовки до практичного заняття: нормативно-правові акти у сфері, що досліджується, конспекти лекцій за тематикою роботи, проекти СПП, звіти про СЕО, посібники з СЕО.

Комплект індивідуальних завдань до практичного заняття

Завдання 1. Оцініть проект СПП для проведення СЕО

1. Назвіть основні завдання конкретної СПП. Як буде реалізовуватися СПП? Зокрема, чи передбачає СПП реалізацію конкретних проектів?
2. Визначте, чи містить розроблення СПП аналіз екологічної ситуації, який можна буде пов'язати з підготовкою звіту про

СЕО. Якщо так, то на якому етапі розроблення СПП цей аналіз проводиться?

3. Визначте, з якими державними органами планується проведення консультацій і на якому етапі розроблення СПП.
4. Визначте, чи передбачає розроблення СПП доступ громадськості до інформації та участь громадськості.
5. На яких етапах розроблення СПП, на Вашу думку, доцільно залучати громадськість?
6. Заповніть форму звітності для завдання.

Завдання СПП	Наявність екологічного аналізу	Консультації з органами влади	Доступ громадськості до інформації та консультації із заінтересованою громадськістю

Завдання 2. Оцініть звіт про СЕО

1. Визначте, хто підготував звіт про СЕО і на основі яких нормативно-правових актів.
2. Проаналізуйте, чим інформація у звіті про СЕО відрізняється від екологічного аналізу, проведеного в межах розроблення СПП.
3. Визначте, чи усі аспекти СЕО відображені у звіті про СЕО.
4. Чи вплинула СЕО на розроблення СПП? Якщо так, то визначте як саме?
5. Зазначте переваги і недоліки звіту про СЕО.
6. Заповніть форму звітності для завдання.

Оцінка звіту про СЕО	
Переваги	Недоліки
1.	
2.	
...	

Результати виконання завдань робочих груп

1. Оцінка проекту СПП.
2. Оцінка звіту про СЕО.

Питання для самоперевірки та обговорення

1. Якими є типові завдання процесу розроблення СПП?
2. Якими є основні етапи СЕО стратегій, планів і програм?
3. Хто має проводити СЕО?
4. З ким слід проводити консультації в процесі СЕО?
5. Чи передбачає процес СЕО участь громадськості?

Практичне заняття 2. **Оцінка екологічної ситуації в регіоні**

Мета практичного заняття: набуття слухачами навичок визначення основних регіональних екологічних проблем та їх рейтингу, а також оцінювання вихідного стану довкілля в регіоні.

Навчальні цілі:

після проведення практичного заняття слухач повинен *уміти:*

- визначати рейтинг регіональних екологічних проблем;
- отримувати навички визначення вихідного стану довкілля;
- обґрунтовувати подібність (відмінність) екологічних проблем і вихідного стану довкілля в різних регіонах;
- висловлювати, обґрунтовувати і відстоювати власну думку в процесі вирішення проблемних завдань.

План заняття

1. Визначення регіональних екологічних проблем.
2. Визначення рейтингу регіональних екологічних проблем.
3. Оцінка вихідного стану довкілля в регіоні.

Регламент проведення практичного заняття — 2 год.

Оцінювання слухачів

Активність і рівень знань у процесі виконання практичного завдання оцінюється в діапазоні від 0 до 8 балів. За кожну змістовну відповідь слухач отримує максимум 2 бали. Слухач, який був пасивним, не отримує заохочувальної винагороди — додаткових балів, тобто отримує 0 балів за активність.

Методичні рекомендації щодо підготовки та виконання практичного завдання

1. Ознайомлення слухачів із завданнями практичної вправи.
2. Поділ слухачів на групи.
3. Активна форма роботи груп як робочих груп за методом «мозкового штурму».
4. Підготовка презентації робочої групи в письмовому вигляді.
5. Підготовка виступу від робочої групи за результатами обговорення та вироблення спільної позиції.
6. Відповідь на запитання інших робочих груп і викладача.
7. Підведення підсумків.

Методичні матеріали з підготовки до практичного заняття: нормативно-правові акти у сфері, що досліджується, конспекти лекцій за тематикою роботи, проекти СПП, регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища, екологічні паспорти областей, посібники з CEO.

Комплект індивідуальних завдань до практичного заняття:

Завдання 1. Визначте основні регіональні екологічні проблеми та їх рейтинг

1. Визначте основні екологічні проблеми певної області на основі аналізу регіональної доповіді про стан навколишнього природного середовища та екологічного паспорта області.
2. Поясніть, чому саме ці проблеми є основними.
3. Визначте рейтинг екологічних проблем області.
4. Заповніть форму звітності для завдання.

Екологічна проблема	Рейтинг

5. Порівняйте екологічні проблеми різних областей.
6. Обговоріть причини подібності (відмінності) екологічних проблем у різних регіонах.

Завдання 2. Оцініть вихідний стан довкілля в регіоні

1. Визначте кілька основних складових довкілля регіону.
2. Визначте рейтинг кожної складової довкілля певного регіону за десятибальною шкалою.
3. Заповніть форму звітності для завдання.

Рейтинг	Якість води	Повітря	Відходи	Біорізноманіття
10				
9				
8				
7				
6				
5				
4				
3				
2				
1				
0				

Оцінки рейтингу: 0 — найкраща ситуація, 10 — найгірша ситуація.

4. Порівняйте вихідний стан довкілля різних областей.
5. Обговоріть причини подібності (відмінності) стану довкілля в різних регіонах.

Результати виконання завдань робочих груп

1. Рейтинг регіональних екологічних проблем.
2. Оцінка вихідного стану довкілля в регіоні.

Питання для самоперевірки та обговорення

1. Які екологічні проблеми є найдавнішими та найбільш значущими в регіоні?
2. Які складові довкілля є природними, а які — соціокультурними?
3. Чи впливає вихідний стан довкілля на соціально-економічну ситуацію та якість життя в регіоні? Поясніть, чому впливає або чому не впливає.
4. Якими можуть бути оцінки складових довкілля після реалізації СПП? Подайте свій прогноз і поясніть, чому Ви так вважаєте.

Практичне заняття 3. Оцінка впливу СПП на довкілля

Мета практичного заняття: набуття слухачами навичок оцінювання ймовірного впливу регіональних СПП на складові довкілля.

Навчальні цілі:

після проведення практичного заняття слухач повинен *уміти*:

- визначати основні чинники впливу на складові довкілля;
- отримувати навички оцінювання впливу СПП на складові довкілля;
- висловлювати, обґрунтовувати та відстоювати власну думку в процесі вирішення проблемних завдань.

План заняття

1. Визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру.
2. Оцінка впливу СПП на складові довкілля.

Регламент проведення практичного заняття — 2 год.

Оцінювання слухачів

Активність і рівень знань при виконанні практичного завдання оцінюється в діапазоні від 0 до 8 балів. За кожну змістовну відповідь слухач отримує максимум 2 бали. Слухач, який був пасивним, не отримує заохочувальної винагороди — додаткових балів, тобто отримує 0 балів за активність.

Методичні рекомендації щодо підготовки та виконання практичного завдання

1. Ознайомлення слухачів із завданнями практичної справи.
2. Поділ слухачів на групи.
3. Активна форма роботи груп як робочих груп за методом «мозкового штурму».
4. Підготовка презентації робочої групи в письмовому вигляді.
5. Підготовка виступу від робочої групи за результатами обговорення та вироблення спільної позиції.
6. Відповідь на запитання інших робочих груп і викладача.
7. Підведення підсумків.

Методичні матеріали з підготовки до практичного заняття: нормативно-правові акти у сфері, що досліджується, конспекти лекцій за тематикою роботи, проекти СПП, контрольні переліки, звіти про СЕО, посібники з СЕО.

Комплект індивідуальних завдань до практичного заняття

Завдання 1. Дайте оцінку ймовірного впливу СПП на складові довкілля

1. Оберіть для оцінки одну складову довкілля регіону.
2. Визначте, якими є основні чинники впливу СПП на обрану складову довкілля.
3. Оцініть вплив певної СПП на обрану складову довкілля, використовуючи питання контрольного переліку.
4. Заповніть форму звітності для завдання. Важливо, щоб кожен член робочої групи дав відповіді на усі питання.

Вплив	Так	Ймовірно	Ні	Зменшення впливу
Повітря. Чи може стратегічна ініціатива спричинити:				
– суттєві викиди забруднюючих речовин				
– погіршення якості атмосферного повітря				
– появу неприємних запахів				

Продовження таблиці

Вплив	Так	Ймовірно	Ні	Зменшення впливу
– зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату				
– посилення наявного чи планованого погіршення якості повітря?				
Вода. Чи може стратегічна ініціатива спричинити:				
– зміни наземних водотоків або зміни швидкості чи напрямку течії в прісних і морських водах				
– зміни рівня абсорбції, характеру дренажної мережі або швидкості й обсягів стоку поверхневих вод				
– зміни напрямків або швидкості течії поверхневих вод				
– зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкта				
– скиди у поверхневі води або ж будь-які зміни якості поверхневих вод (у тому числі, але не обмежуючись такими показниками, як температура, розчинений кисень або прозорість)				
– зміни напрямку або потужності потоків підземних вод				
– зміну обсягів підземних вод внаслідок як прямого забору води, так і внаслідок порушення водоносних горизонтів				
– значне зменшення об'єму води, що використовується для водопостачання населенню				
– появу для людей і матеріальних об'єктів таких загроз, як паводки або припливні хвилі?				

Продовження таблиці

Вплив	Так	Ймовірно	Ні	Зменшення впливу
Естетичність. Чи може стратегічна ініціатива спричинити:				
– перешкоди для публічного огляду мальовничих краєвидів				
– появу естетично неприємних місць				
– руйнування пам'яток природи (наприклад, дерев, геологічних пам'яток або місцевих пам'яток), які є естетично привабливими				
– інші негативні естетичні аспекти?				

- Оцініть, яким буде вплив СПП на обрану складову довкілля: позитивним чи негативним, короткостроковим чи довгостроковим.
- Обґрунтуйте, чи є можливим транскордонний вплив СПП на довкілля.

Результати виконання завдань робочих груп

- Визначення основних чинників впливу СПП на складові довкілля.
- Оцінка ймовірного впливу СПП на довкілля.

Питання для самоперевірки та обговорення

- Які чинники змін антропогенного та природного характеру мають бути в центрі уваги експертів СЕО?
- Які методи використовуються для оцінки впливу СПП на довкілля?
- Оцінка майбутнього стану довкілля — це передбачення того, що відбудеться, чи оцінка непередбачуваних ситуацій, які можуть виникнути внаслідок реалізації СПП?
- Які види впливів на довкілля Ви знаєте?

Практичне заняття 4. Виявлення заінтересованих сторін і планування проведення консультацій

Мета практичного заняття: набуття слухачами навичок виявлення сторін, заінтересованих у розробленні СПП і проведенні СЕО; аналізу їх взаємозв'язку та визначення основних заінтересованих сторін для цільового залучення в процеси планування та оцінки, а також планування проведення консультацій з органами влади та громадськістю в процесі проведення СЕО.

Навчальні цілі:

після проведення практичного заняття слухач повинен *уміти*:

- виявляти сторони, заінтересовані в розробленні СПП і проведенні СЕО;
- визначати основні заінтересовані сторони з метою цільового залучення в процеси планування та оцінки;
- планувати проведення консультацій з органами влади та громадськістю в процесі проведення СЕО;
- висловлювати, обґрунтовувати і відстоювати власну думку в процесі вирішення проблемних завдань.

План заняття

1. Виявлення сторін, заінтересованих у розробленні СПП і проведенні СЕО.
2. Визначення основних заінтересованих сторін для цільового залучення в процеси планування та оцінки.
3. Планування проведення консультацій з органами влади та громадськістю в процесі проведення СЕО.

Регламент проведення практичного заняття — 2 год.

Оцінювання слухачів

Активність і рівень знань при виконанні практичного завдання оцінюється в діапазоні від 0 до 8 балів. За кожну змістовну відповідь слухач отримує максимум 2 бали. Слухач, який був пасивним, не отримує заохочувальної винагороди — додаткових балів, тобто отримує 0 балів за активність.

Методичні рекомендації щодо підготовки та виконання практичного завдання

1. Ознайомлення слухачів із завданнями практичної справи.
2. Поділ слухачів на групи.
3. Активна форма роботи груп як робочих груп за методом «мозкового штурму».
4. Підготовка презентації робочої групи в письмовому вигляді.
5. Підготовка виступу від робочої групи за результатами обговорення та вироблення спільної позиції.
6. Відповідь на запитання інших робочих груп і викладача.
7. Підведення підсумків.

Методичні матеріали з підготовки до практичного заняття: нормативно-правові акти у сфері, що досліджується, конспекти лекцій за тематикою роботи, проекти СПП, звіти про СЕО, посібники з СЕО.

Комплект індивідуальних завдань до практичного заняття

Завдання 1. Виявіть заінтересовані сторони

1. Визначте, які групи можуть бути заінтересованими в розробленні СПП та проведенні СЕО. Наприклад, органи влади, екологічні неурядові організації (НУО), об'єднання громадян, промисловці, науковці, представники великого, середнього і малого бізнесу тощо.
2. Визначте взаємозв'язки між заінтересованими сторонами (взаємний інтерес чи конфлікт інтересів).
3. Заповніть форму звітності для завдання, використовуючи матрицю взаємовідносин між заінтересованими сторонами як приклад.

Приклад

	Органи влади	Промисловці	Екологічні НУО	...
Місцеві органи влади		+	0	
Промисловці	+		!	
Екологічні НУО	0	!		
...				

«+» — взаємний інтерес, «0» — нейтральні відносини, «!» — конфлікт інтересів

Завдання 2. Визначте основні заінтересовані сторони для цільового залучення в процеси планування та оцінки

1. Зробіть вибір основних заінтересованих сторін для цільового залучення.
2. Заповніть форму звітності для завдання, використовуючи приклад матриці для визначення основних заінтересованих сторін для цільового залучення.

Приклад

Категорія	Заінтересована сторона	Рівень заінтересованості	Рівень впливу	Пріоритет	Інформування	Консультації
Громадськість	Певна група населення	Середній	Низький	Середній	+	
	Об'єднання громадян				+	+
	Екологічні НУО				+	+
Органи влади	Облдержадміністрація	Високий	Високий	Високий	+	+
	Обласна рада				+	+
	Управління охорони НПС				+	+
	Управління охорони здоров'я				+	+
...						

3. Обґрунтуйте пріоритетність вибору основних заінтересованих сторін, виходячи з рівня їхньої заінтересованості та впливу.
4. З'ясуйте, чи є серед виявлених заінтересованих сторін групи населення, на які може негативно вплинути реалізація СПП.

Завдання 3. Складіть план проведення консультацій з органами влади та громадськістю

1. Внесіть пропозиції щодо участі громадськості в СЕО конкретної СПП.

2. Визначте, з якими органами влади слід провести консультації і на яких етапах СЕО.
3. Визначте, на яких етапах СЕО доцільно провести консультації із заінтересованою громадськістю.
4. Заповніть форму звітності для завдання.

Етапи СЕО	Пропозиції щодо консультацій	Термін проведення	Органи влади	Заінтересована громадськість

5. Обґрунтуйте, коли і як мають бути проведені консультації, щоб вони були ефективними і щоб їх результати були враховані і в СЕО, і в СПП.

Результати виконання завдань робочих груп

1. Виявлення заінтересованих сторін.
2. Визначення основних заінтересованих сторін для цільового залучення в процеси планування та оцінки.
3. Проект плану проведення консультацій з органами влади та громадськістю в процесі проведення СЕО.

Питання для самоперевірки та обговорення

1. Як залучати громадськість до проведення СЕО?
2. Яка різниця між громадськістю та заінтересованою громадськістю в процесі проведення СЕО?
3. Як залучати заінтересовані сторони, які мають конфлікт інтересів? Як можна сприяти узгодженню інтересів?
4. Яким чином можна врахувати в СЕО результати консультацій?
5. Чи можна об'єднати консультації в процесі проведення СЕО з консультаціями в процесі розроблення СПП і реалізувати об'єднаний процес консультацій?

Семінарське заняття 1.

Використання SEO в процесі стратегічного планування

Мета семінарського заняття: формування в слухачів умінь і навичок використання SEO в процесі стратегічного планування.

Навчальні цілі: семінарське заняття спрямоване на розвиток у слухачів критичного мислення, вміння виявляти та аналізувати управлінські проблеми, що виникають при застосуванні SEO, шукати шляхи їх розв'язання.

Після проведення семінарського заняття слухачі повинні:

- *знати* понятійно-категоріальний апарат стратегічного планування та SEO;
- *знати* логічні зв'язки між розробленням СПП та проведенням SEO;
- *вміти* аналізувати процеси розроблення СПП та проведення SEO;
- *вміти* визначати необхідність і терміни проведення SEO для певної СПП;
- *мати навички* вирішення певних ситуаційних проблем;
- *мати навички* висловлювання, обґрунтовування та відстоювання власної думки в процесі вирішення проблемних завдань.

Питання для обговорення

1. Проаналізуйте, на що спрямована конкретна СПП, хто розробляє СПП і хто має її затверджувати, чи є вимога врахування екологічної складової в процес розроблення СПП, чи передбачена процедура консультацій з державними органами під час розроблення СПП і чи передбачена участь громадськості в процесі розроблення СПП.
2. Оцініть необхідність і терміни проведення SEO для конкретної СПП. Яка інформація необхідна для того, щоб визначити, чи потрібна SEO для цього процесу розроблення СПП? Чи повинен цей процес розроблення СПП автоматично бути предметом для SEO? В який момент прийняття рішення про необхідність SEO буде найефективнішим?
3. Проаналізуйте логічні зв'язки етапів SEO з етапами розроблення СПП.

4. Обґрунтуйте Ваше бачення практичних заходів щодо врахування в процесі розроблення СПП інформації, отриманої під час проведення СЕО. Що має відбутися, коли експерти СЕО та розробники СПП не досягають згоди з деяких питань? Що відбувається у випадку, коли СЕО проводиться після підготовки остаточного проекту СПП?
5. Обґрунтуйте необхідність проведення консультацій у процесі проведення СЕО з органами влади та заінтересованою громадськістю.
6. Оцініть вигоди та витрати від проведення СЕО.

Регламент проведення семінарського заняття — 2 год.

Оцінювання слухачів

Активність і рівень знань під час проведення семінарського заняття оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів. Слухач, який був пасивним, не отримує заохочувальної винагороди — додаткових балів, тобто отримує 0 балів за активність.

Методичні матеріали для підготовки та проведення семінарського заняття

До методичних матеріалів належать нормативно-правові акти у сфері, що досліджується, конспекти лекцій за тематикою роботи, проекти СПП, звіти про СЕО, посібники з СЕО.

Під час обговорення на семінарському занятті викладач, як модератор, на конкретних прикладах з'ясовує рівень оволодіння слухачами основною термінологією, що застосовується в процесі розроблення СПП і проведення СЕО; розуміння слухачами логічних зв'язків етапів СЕО з етапами розроблення СПП; обґрунтування бачення слухачем практичних заходів щодо врахування в процесі розроблення СПП інформації, отриманої в процесі проведення СЕО. Обговорюються приклади, які відображають основні тези, сформульовані за результатами дискусії.

Кожен слухач упродовж обмеженого часу (3–5 хвилин) викладає свою думку, спираючись на власний досвід.

Дискусія ведеться за методом «мозкового штурму» і завершується колективним виробленням пропозицій щодо підвищення ефективності застосування СЕО в процесі стратегічного планування.

Список рекомендованої літератури

Обов'язкова література:

1. Протокол по стратегической экологической оценке к Конвенции об оценке воздействия на окружающую среду в трансграничном контексте. — Киев. — 21 мая 2003 года. — Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_b99
2. Директива 2001/42/ЄС Європейського парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та програм. — Режим доступа : www.minjust.gov.ua/file/33314
3. Берданова О. Стратегічне планування. Навчальний посібник / О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка. — Л. : ЗУКЦ, 2008. — 138 с.
4. Карамушка В. І. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів (інтегрування довкільних аспектів у стратегічне планування та проектну діяльність) : практич. посібник / Віктор Карамушка. — К. : К.І.С., 2012. — 138 с.
5. Марушевський Г. Б. Стратегічна екологічна оцінка : навч. посіб. з компакт-диском / Г. Б. Марушевський. — К. : К.І.С., 2014 — 88 с.

Додаткова література:

1. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року : проект. — Режим доступа : <http://oblrada.dp.ua/strateg>
2. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року : проект. — Режим доступа : <http://oblrada.dp.ua/strateg>
3. Пособие по применению Протокола ЕЭК ООН по стратегической экологической оценке. Заключительная версия (февраль 2011 г.). Организация Объединенных Наций и Региональный Экологический Центр по Центральной и Восточной Европе. — 2011. — 273 с. — Режим доступа : http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/sea_manual/documents/SEA_Manual_final_Feb2011_ru.pdf

Семінарське заняття 2. Визначення процедури СЕО

Мета семінарського заняття: формування у слухачів умінь і навичок визначення процедури СЕО.

Навчальні цілі: семінарське заняття спрямоване на розвиток у слухачів критичного мислення, вміння виявляти та аналізувати управлінські проблеми, що виникають при застосуванні СЕО, шукати шляхи їх вирішення.

Після проведення семінарського заняття слухачі повинні:

- *знати* понятійно-категоріальний апарат стратегічного планування та СЕО;
- *знати* методологію та методи СЕО;
- *вміти* визначати сферу охоплення СЕО та здійснювати оцінку впливу СПП на довкілля;
- *вміти* визначати методологію проведення СЕО для визначеної СПП;
- *мати навички* вирішення певних ситуаційних проблем;
- *мати навички* висловлювання, обґрунтовування та відстоювання власної думки в процесі вирішення проблемних завдань.

Питання для обговорення

1. Проаналізуйте основні етапи СЕО.
2. Запропонуйте власне бачення визначення сфери охоплення СЕО для конкретної СПП.
3. Обґрунтуйте, з якою метою і яким чином слід проводити оцінку відповідності стратегічних цілей СПП національним і регіональним екологічним цілям.
4. Поясніть, як можна здійснити оцінку впливу СПП на довкілля.
5. Запропонуйте власну схему організації моніторингу фактичного впливу СПП на довкілля.
6. Запропонуйте власну процедуру проведення СЕО для конкретної СПП. Оцініть кількість робочих днів, потрібних для проведення СЕО, завдання й повноваження експертів СЕО та навички, якими повинен володіти експерт з СЕО.

Регламент проведення семінарського заняття — 2 год.

Оцінювання слухачів

Активність і рівень знань під час проведення семінарського заняття оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів. Слухач, який був пасивним, не отримує заохочувальної винагороди — додаткових балів, тобто отримує 0 балів за активність.

Методичні матеріали для підготовки та проведення семінарського заняття

До методичних матеріалів належать нормативно-правові акти у сфері, що досліджується, конспекти лекцій за тематикою роботи, проекти СПП, звіти про СЕО, посібники з СЕО.

Під час обговорення на семінарському занятті викладач, як модератор, на конкретних прикладах з'ясовує рівень оволодіння слухачами основною термінологією, що застосовується в процесі проведення СЕО; розуміння слухачами основних етапів СЕО; обґрунтування слухачем необхідності проведення оцінки відповідності стратегічних цілей СПП національним і регіональним екологічним цілям; якість запропонованої слухачем процедури проведення СЕО для визначеної СПП. Обговорюються приклади, які відображають основні тези, сформульовані за результатами дискусії.

Кожен слухач упродовж обмеженого часу (3–5 хвилин) викладає свою думку, спираючись на власний досвід.

Дискусія ведеться за методом «мозкового штурму» і завершується колективним виробленням пропозицій щодо процедури проведення СЕО для конкретної СПП.

Список рекомендованої літератури

Обов'язкова література:

1. Протокол по стратегической экологической оценке к Конвенции об оценке воздействия на окружающую среду в трансграничном контексте. — Киев. — 21 мая 2003 года. — Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_b99
2. Директива 2001/42/ЄС Європейського парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та програм. — Режим доступа : www.minjust.gov.ua/file/33314
3. Дюсик И. Стратегическая экологическая оценка концепций регионального развития. Том 1 : методология / Ири Дюсик, Даниэль

Росеки, Войцех Выналек. — Министерство экологии Чешской Республики. Режим доступа : http://archive.rec.org/REC/Programs/EnvironmentalAssessment/pdf/Czech_SEA_Meth_RU.pdf

4. Марушевський Г. Б. Стратегічна екологічна оцінка : навч. посіб. з компакт-диском / Г. Б. Марушевський. — К. : К.І.С., 2014 — 88 с.

Додаткова література:

1. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року: проект. — Режим доступу : <http://oblrada.dp.ua/strateg>
2. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року : проект. — Режим доступу : <http://oblrada.dp.ua/strateg>
3. Пособие по применению Протокола ЕЭК ООН по стратегической экологической оценке. Заключительная версия (февраль 2011 г.). Организация Объединенных Наций и Региональный Экологический Центр по Центральной и Восточной Европе. — 2011. — 273 с. — Режим доступа : http://www.unecsc.org/fileadmin/DAM/env/eia/sea_manual/documents/SEA_Manual_final_Feb2011_ru.pdf
4. Хотулева М. В. Стратегическая экологическая оценка для развития регионального и муниципального планирования: пособие для практиков / [М. В. Хотулева, Е. В. Пивцакова, В. Н. Виниченко и др.]. — М. : Эколайн, 2006. — 61 с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОГО ЗАВДАННЯ

Підготовка індивідуального навчально-практичного завдання (ІНПЗ) є важливою формою самостійної роботи слухача для закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторних занять знань, умінь і навичок, а також самостійного вивчення та засвоєння додаткового матеріалу під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

ІНПЗ передбачає підготовку проекту звіту про SEO певної стратегії, плану чи програми на основі навичок, які слухач отримав під час практичних занять і в процесі самостійної роботи. Тема (об'єкт) дослідження обирається слухачем самостійно, як правило, за погодженням з викладачем.

Слід мати на увазі, що Звіт про SEO є прикладною, а не суто теоретичною роботою. Ця робота суттєво відрізняється від традиційного теоретичного дослідження тим, що її результати зорієнтовані на практичне застосування для вирішення певної управлінської проблеми і містять конкретні рекомендації для такого вирішення.

Виконуючи ІНПЗ, слухач має продемонструвати розуміння сутності стратегічної екологічної оцінки та методології її проведення, уміння аналізувати СПП, визначати сферу охоплення SEO, оцінювати екологічну ситуацію в регіоні, проводити аналіз відповідності цілей СПП національним і регіональним екологічним цілям, оцінювати ймовірний вплив СПП на довкілля, розробляти пропозиції щодо запобігання, зменшення або пом'якшення потенційних негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, які можуть бути наслідком реалізації СПП. При цьому слухачем можуть бути використані напрацювання, отримані ним під час виконання практичних і семінарського занять у процесі вивчення курсу.

Вимоги до оформлення ІНПЗ:

- загальний обсяг — 2 200–2 500 слів (10–12 сторінок);
- текстовий редактор — MS Word, шрифт — Times New Roman, кегль — 12, міжрядковий інтервал — 1,5, поля — 20 мм з усіх боків;
- на першому аркуші зліва у верхньому кутку зазначити прізвище, ім'я, по батькові слухача, форму навчання, курс (потік) та спеціальність, за якою здійснюється підготовка.

Рекомендується така **структура** Звіту про SEO:

- титульна сторінка;
- зміст;
- анотація;
- вступ;
- основна частина;
- висновки;
- список використаної літератури;
- додатки.

На *титульній сторінці*, крім назви навчального закладу, назви теми курсу, що вивчається, і назви теми дослідження, мають бути наведені особисті дані виконавця (прізвище, ім'я, по батькові, форма навчання, курс, потік) та викладача.

Зміст Звіту про SEO має містити перелік усіх його складових (вступу, розділів, підрозділів, висновків, списку використаної літератури та інших джерел, додатків), що мають назву, із зазначенням номерів сторінок.

Анотація має містити стислий огляд документа, розкриваючи суть проаналізованої проблеми та основні рішення, що допомагають її розв'язанню. Анотацію варто писати наприкінці роботи над Звітом про SEO, коли його зміст вже остаточно відредаговано.

Вступ має містити обґрунтування актуальності теми, де розкривається суть проблемної ситуації, причини, які призвели до неї. Також у вступі робиться висновок щодо актуальності проведення SEO та безпосередніх переваг від проведення SEO для обраної СПП.

Основна частина має складатися з таких розділів:

- опис СПП;
- оцінка екологічної ситуації в регіоні;
- аналіз відповідності цілей СПП національним і регіональним екологічним цілям;

- оцінювання впливу СПП на довкілля;
- рекомендації CEO;
- організація моніторингу фактичного впливу СПП на довкілля.

Розділ «*Опис СПП*» повинен містити загальну інформацію про СПП та детальнішу інформацію про стратегічні та операційні цілі СПП.

Розділ «*Оцінка екологічної ситуації в регіоні*» повинен містити огляд основних екологічних проблем регіону, SWOT-аналіз екологічної ситуації в регіоні та аналіз трендів стану довкілля. Для цього слухач повинен:

- обрати 5–6 основних екологічних проблем відповідно до їх рейтингу, визначеного на практичному занятті 2, та стисло їх описати;
- провести SWOT-аналіз екологічної ситуації в регіоні. SWOT-аналіз дає можливість виявити сильні й слабкі сторони екологічної ситуації в регіоні, а також можливості й загрози, які впливатимуть на екологічну ситуацію. Виявлення загроз сприятиме оцінці їх впливу на довкілля, а визначення можливостей сприятиме пошуку шляхів зменшення впливу планованої діяльності на довкілля;
- провести аналіз трендів для 2–3 складових довкілля, на які СПП, ймовірно, матиме найбільший вплив. Інформацію для аналізу трендів можна отримати з регіональних доповідей про стан навколишнього природного середовища та екологічних паспортів областей. Якісна оцінка екологічних проблем регіону в минулому (з наголосом на основних тенденціях та очікуваних проблемах) є основою для початку розроблення документації з CEO.

Аналіз відповідності цілей СПП національним і регіональним екологічним цілям повинен ґрунтуватися на аналізі екологічного законодавства, стратегічних документів національної екологічної політики, регіональних стратегічних документів, національних і регіональних екологічних програм. Для підготовки цього розділу можна скористатися прикладом зі Звіту про CEO Стратегії Дніпропетровської області на період до 2020 року.

Для підготовки розділу «*Оцінювання впливу СПП на довкілля*» слухач може скористатися своїми напрацюваннями під час практичного заняття 3. Для цього слід визначити 2–3 складові довкілля, на які СПП, ймовірно, матиме найбільший вплив, і оцінити вплив СПП на ці складові, використовуючи питання з контрольного переліку. Цей перелік можна змінити, доповнивши його власними питаннями, відповіді на які краще окреслюватимуть специфіку екологічної ситуації в регіоні.

У розділі «*Рекомендації СЕО*» слухач має представити свої пропозиції щодо запобігання, зменшення або пом'якшення потенційних негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, які можуть бути наслідком реалізації СПП.

У розділі «*Організація моніторингу фактичного впливу СПП на довкілля*» слухач має представити свої пропозиції щодо організації системи моніторингу впливу впровадження СПП на довкілля та вказати екологічні індикатори для 2–3 складових довкілля, які можуть бути застосовані для моніторингу виконання СПП.

Висновки. У цьому розділі має бути подана узагальнена інформація про ймовірний вплив СПП на довкілля та узагальнені рекомендації щодо запобігання, зменшення або пом'якшення потенційних негативних впливів на довкілля та здоров'я населення, які можуть бути наслідком реалізації СПП. Ці рекомендації мають бути чіткими, практичними, логічними й детальними. Слід мати на увазі, що СЕО має стимулювати не лише аналіз впливу СПП на довкілля, а й сприяти покращенню СПП та стратегічного планування загалом шляхом врахування, поряд з економічними та соціальними, ще й екологічних факторів вже на стадії формулювання цілей та планування тієї чи іншої діяльності.

Список використаних джерел має містити перелік нормативних актів, наукових видань та електронних ресурсів, безпосередньо використаних автором при підготовці Звіту про СЕО. Бібліографічний опис джерел слід оформити відповідно до національного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Посилання на джерела (зі сторінками) мають бути наведені в тексті Звіту про СЕО в квадратних дужках із зазначенням сторінок.

Додатки. Використовуються як окрема складова Звіту про СЕО. За потреби, дають можливість проілюструвати висновки статистичними даними та представити СПП, що аналізується у звіті. Назви додатків вказуються в змісті.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є основним видом діяльності, що допомагає засвоювати навчальний матеріал у час, вільний від аудиторних занять. Вона передбачає опрацювання підручників, навчальних і методичних посібників, наукових робіт, підготовку до практичних та семінарських занять, удосконалення практичних навичок SEO, узагальнення результатів, отриманих на практичних заняттях, та виконання індивідуального навчально-практичного завдання.

Зважаючи на те, що аналіз СПП і звітів про SEO є доволі трудомістким і забирає зазвичай чимало часу, треба зосередити особливу увагу на логічному зв'язку етапів SEO з етапами розроблення СПП і на тому, яким чином врахувати результати SEO в остаточному проєкті СПП.

Для оцінки екологічної ситуації в регіоні варто використовувати регіональні доповіді про стан навколишнього природного середовища та екологічні паспорти областей, розміщені на офіційному сайті Міністерства екології та природних ресурсів України (<http://www.menr.gov.ua/index.php/dopovidi/regionalni>) і на сайтах департаментів екології та природних ресурсів обласних державних адміністрацій (наприклад, на сайті Департаменту екології та природних ресурсів Львівської обласної державної адміністрації — <http://www.ekologia.lviv.ua>). Раніше до складу Мінприроди України входили обласні державні управління охорони навколишнього природного середовища. Тому регіональні доповіді та екологічні паспорти можна знайти на відповідних сайтах, які збереглися (наприклад, на сайті Державного управління охорони навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області — <http://ecodnpr.dp.ua/index.php/regional-environment-publication>).

Інформацію про досвід застосування SEO в інших країнах можна знайти на сайтах:

- Центру з екологічної оцінки Еколайн (Росія) — <http://www.eac-ecoline.ru/index.php>;

- Міжнародної асоціації оцінки впливів (International Association for Impact Assessment, IAIA) — <http://www.iaia.org>;
- Канадського агентства з екологічної оцінки — <http://www.ceaa.gc.ca>;
- Європейської комісії — <http://ec.europa.eu/environment/eia/home.htm>;
- Інформаційного сервісу з СЕО, Великобританія (SEA-info.net) — <http://www.sea-info.net>.

СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

Об'єкти поточного контролю знань слухача такі:

1. Систематичність та активність роботи протягом семестру над вивченням програмного матеріалу модуля.
2. Активність на практичних заняттях, виконання завдань.
3. Участь в обговоренні на семінарському занятті.

Контроль і оцінювання навчальної активності слухача

З метою стимулювання систематичної роботи слухача застосовується оцінювання його навчальної активності:

1. Відвідування лекційних, семінарських і практичних занять. За умови 100 %-го відвідування слухач отримує 8 балів, за кожен пропуск без поважних причин він втрачає 5 балів, тобто при пропусках аудиторних занять без поважних причин слухач може отримати 0 балів за відвідування.
2. Активність і рівень знань на практичних заняттях оцінюються в діапазоні від 0 до 8 балів. Слухач, який був пасивний на практичних заняттях, отримує 0 балів за активність.
3. Активність і рівень знань на семінарських заняттях оцінюються в діапазоні від 0 до 10 балів. Слухач, який був пасивний на семінарських заняттях, отримує 0 балів за активність.

Контроль і оцінювання виконання індивідуального навчально-практичного завдання

Однією зі складових підсумкового контролю знань слухача є підготовка індивідуального навчально-практичного завдання. Максимальна сума балів за виконання цього завдання — 40 балів.

Структура підсумкової оцінки з навчальної дисципліни

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка» для слухачів денної, вечірньої та заочної форм навчання формується за такими складовими:

Вид роботи	Оцінка в балах	
	Мінімальна	Максимальна
Відвідування лекційних занять	0	8
Навчальна активність на практичних заняттях	0	32
Навчальна активність на семінарських заняттях	0	20
Виконання індивідуального навчально-практичного завдання	0	40
Уся робота з навчальної дисципліни «Стратегічна екологічна оцінка»	0	100

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Обов'язкова література

1. Протокол по стратегической экологической оценке к Конвенции об оценке воздействия на окружающую среду в трансграничном контексте. — Киев. — 21 мая 2003 года. — Режим доступа : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_b99
2. Директива 2001/42/ЄС Європейського парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та програм. — Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/file/33314>
3. Берданова О. Стратегічне планування. Навчальний посібник / О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка. — Л. : ЗУКЦ, 2008. — 138 с.
4. Дюсик И. Стратегическая экологическая оценка концепций регионального развития. Том 1: методология / Ири Дюсик, Даниэль Росеки, Войцех Выналек. — Министерство экологии Чешской Республики. Режим доступа : http://archive.rec.org/REC/Programs/EnvironmentalAssessment/pdf/Czech_SEA_Meth_RU.pdf
5. Карамушка В. І. Екологічна збалансованість стратегічних ініціатив і проектів (інтегрування довкільних аспектів у стратегічне планування та проектну діяльність) : практ. посібник / Віктор Карамушка. — К. : К.І.С., 2012. — 138 с.
6. Марушевський Г. Б. Стратегічна екологічна оцінка : навч. посіб. з компакт-диском / Г. Б. Марушевський. — К. : К.І.С., 2014 — 88 с.

Додаткова література:

1. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року : проект. — Режим доступу : <http://oblrada.dp.ua/strateg>
2. Національна Стратегія для впровадження СЕО та реалізації вимог СЕО Протоколу ЄЕК ООН: Україна (травень 2006 р.), 2006. — С. 31. — Режим доступу : http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/SEA_CBNA/Ukraine_strategy_uk.pdf

3. Оценка требуемого содействия увеличению потенциала для реализации Протокола ЕЭК ООН по стратегической экологической оценке в Республике Украина : страновой обзор / Региональный экологический центр для стран Центральной и Восточной Европы (РЭЦ). — К., 2004. — 29 с.
4. Пособие по применению Протокола ЕЭК ООН по стратегической экологической оценке. Заключительная версия (февраль 2011 г.). Организация Объединенных Наций и Региональный Экологический Центр по Центральной и Восточной Европе. — 2011. — 273 с. — Режим доступа : http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/sea_manual/documents/SEA_Manual_final_Feb2011_ru.pdf
5. Протокол по СЭО. Изначальное развитие потенциала в некоторых странах бывшего СССР [Электронный ресурс] / Региональный экологический центр для Центральной и Восточной Европы [The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe]. — 22 с. — Режим доступа : <http://europeandcis.undp.org/home/show/AF31C3AE-F203-1EE9BB19582 CD541B 88C>
6. Розроблення та впровадження стратегічного плану розвитку регіону : практичний посібник / [Боврон Б., Вігода А., Девідсон Г. та ін.] ; за ред. І. Санжаровського. — К. : К.І.С., 2008. — 214 с.
7. Стратегическая экологическая оценка: Ориентированный на практику курс обучения для директивных органов, сотрудников министерств и ведомств, консультантов и представителей НПО : Учебное пособие. — GTZ. — 65 с.
8. Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року : проект. — Режим доступу : <http://oblrada.dp.ua/strateg>
9. Стратегия устойчивого развития Джанкойского района на период до 2020 года. — Джанкой: ПРООН, 2009. — Режим доступу : http://www.undp.crimea.ua/img/content/file/strategies/strat2017_dzh_upd.pdf
10. Хотулева М. В. Стратегическая экологическая оценка для развития регионального и муниципального планирования: пособие для практиков / [М. В. Хотулева, Е. В. Пивцакова, В. Н. Виниченко и др.]. — М. : Эколайн, 2006. — 61 с.
11. Черп О. М. Экологическая оценка и экологическая экспертиза / [О. М. Черп, В. Н. Виниченко, М. В. Хотулёва и др.]; [3-е изд.] — М. : Эколайн, 2000. — Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/804759>

12. Applying Strategic Environmental Assessment: Good Practice Guidance for Development Co-operation. DAC Guidelines and Reference Series / OECD. — 2006. — 180 p. — Режим доступу : http://www.oecd-ilibrary.org/development/applying-strategic-environmental-assessment_9789264026582-en
13. Handbook of strategic environmental assessment / ed. by B. Sadler [et al.]. — London : Earthscan, 2011. — 621 p.
14. Noble B. Regional Strategic Environmental Assessment (R-SEA). Methodological Guidance and Good Practice / Bram Noble, Jill Harriman. — Canada : University of Saskatchewan, 2008. — 59 p.
15. Strategic Environmental Assessment: The Cabinet Directive on the Environment Assessment of Policy, Plan, and Program Proposals: Guidelines for Implementing the Cabinet Directive. — Ottawa : Privy Council Office and Canadian Environment Assessment Agency, 2010. — 13 p.

Навчальне видання

СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА

методичні рекомендації для слухачів

Підписано до друку 21.10.2014. Формат 60x84 1/16.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Умов. друк. арк. 2,56.

Видавництво «К.І.С.»

04080 Київ-80, а/с 1, тел. (044) 462 52 69,

<http://books.dovidka.com.ua>

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК, №677 від 19.11.2001 р.

Надруковано ТОВ «Дорадо-Друк»

09000, м. Сквиря, вул. Щорса, 7

(044) 501 75 69

www.doradoalliance.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2600 від 01.09.2006 р.

Проект «Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України» (Проект РЕОП, www.ebed.org.ua) розрахований на п'ять років (2010–2015 рр.) та впроваджується Конференційною радою Канади (www.conferenceboard.ca) за фінансової підтримки Уряду Канади.

Метою Проекту РЕОП є сприяння стійкому розвитку областей і міст України шляхом розбудови спроможності місцевої влади до планування соціально-економічного розвитку територій із використанням інструментів кількісного аналізу та прогнозування.

Пілотними територіями Проекту РЕОП є Дніпропетровська та Львівська області, а також шість міст України (Львів, Червоноград, Дрогобич, Нікополь, Кривий Ріг та Дніпропетровськ).

Комплексний аналіз соціально-економічного розвитку, на основі результатів демографічного, економічного та бюджетного прогнозування, кластерного аналізу економіки та бенчмаркінгу (порівняльного аналізу), що виконується в межах Проекту РЕОП, дає можливість визначити обґрунтовані пріоритети та скласти реалістичні плани економічного розвитку вищезазначених міст та областей України, що, зрештою, сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

У межах Проекту РЕОП представники органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади вивчають кращий досвід Канади щодо місцевого та регіонального розвитку. Завдяки напрацюванням Проекту місцева влада може обґрунтовано відстоювати інтереси територіальних громад перед Урядом України та підвищувати ефективність їхньої роботи із залучення інвестицій, кредитів та ресурсів міжнародної технічної допомоги для забезпечення сталого розвитку областей та міст України.

Canada

Government
of Canada

Gouvernement
du Canada

Видання цих методичних рекомендацій здійснено в межах Проекту міжнародної технічної допомоги «Розбудова спроможності до економічно обґрунтованого планування розвитку областей і міст України», що впроваджується Конференційною радою Канади за фінансової підтримки Уряду Канади. Зміст цього документа є виключно думкою його авторів та необов'язково виражає офіційну позицію Уряду Канади.